MAKS OKER-BLOM

NA LADANJU
KOD UJAKA LIJEČNIKA

*

ZAGREB 1923.

IZDANJE HRVATSKOG ŠTAMPARSKOG ZAVODA D. D.

NA LADANJU KOD UJAKA LIJEČNIKA.

KNJIGA ZA RODITELJE

NAPISAO

MAKS OKER-BLOM

DR. MED., DOCENAT FIZIOLOGIJE U HELSINGFORSU.

AUTORIZOVANI PREVOD OD

MED. UNIV. DRA RIKARDA FISCHERA,

ASISTENTA Z. B. ZAGREB

ZAGREB, 1923.

IZDANJE HRVATSKOG ŠTAMPARSKOG ZAVODA D. D.

RIJEČ RODITELJIMA.

Što je roditeljima bliže srcu negoli dobrobit njihove djece? Prvi uvjet za dobrobit djeteta je neosporno njegovo duševno i tjelesno zdravlje. Tijelo i duša ovisne su u mnogom pogledu jedno o drugome, a oboje je podvrženo razvoju. Kod upravljanja ovim razvojem važno je, da se izgradi srdačnost duševnog života i čvrstoća karaktera, koji su podobni da ojačaju otpornu snagu djeteta proti svakovrsnim štetnim utjecajima života, pružajući istodobno i jamstvo za zdrav napredak pojedinca i društva.

Ta je zadaća jednako lijepa, kao i odgovorna, pa traži istodobni svrsishodni rad i razumno uzajamno djelovanje škole i doma.

Unutar ovoga velikog polja rada ima više manjih prigovora od ne malog značenja. Ova knjižica tangira takav predmet.

Poznata je činjenica, da je muška mladež izvrgnuta često već u vrlo nježnoj dobi raznolikim opasnostima, koje imaju u mnogom pogledu trajni upliv na njihovu budućnost. Nećudoredna samoskvrna je društveno zlo, od kojega trpi velik dio najmlađe muške mladeži.

Drugom prilikom namjeravam da razložim značenje svih okolnosti, koje su s time u vezi, i to sa sanitarnog stanovišta zajedno sa pitanjima o higijeni. Stoga ne ću da o tome raspravljam na ovome mjestu.

Također ne mislim, da je potrebno, da ovdje specijalno izložim, zašto su nastojanja da se mladež zaštiti od raznih zabluda toliko važna.

Ali neće biti na odmet jedno kratko razmatranje o uzrocima postojećeg zla.

U dobi, u kojoj su dječaci podvrnuti onaniji, rijetko je kada već kod njih probuđen fiziološki nagon. Manipulacije sa spolnim organima mogu se u početku smatrati jedino kao luda igra i nepristojnost, naučena od zločestih starijih drugova. Ali ta igra može da svrati pozornost više nego je potrebno na spolnu sferu i da pobudi prerano instinkte, koji spavaju. Mnoga djeca postaju tako žrtvom samo iz nerazboritosti, jer im nitko razumniji ne govori o opasnosti takove igre i jer ih nitko ne opominje pravodobno.

Jedna okolnost, koja je osobito prikladna, da odnošaje, koji su u vezi sa spolnim životom, učini osobito zanimljivima, jest ta, da se oni obavijaju velom tajanstvenosti. Dar opažanja općenito je kod djece vrlo razvijen i ona lako nadođu, da im stariji taje i uskraćuju istinu. Dakako, da to podbada njihovu radoznalost i navodi ih na to, da na drugi način potraže objašnjenja tim stvarima. Tako se događa, te u tim stvarima postaju učiteljima tek nešto stariji drugovi, koji u svom tumačenju idu mnogo dalje, negoli je to podesno. I tako postaje slučaj zavodnikom, a jedna nesretna igra proširuje se.

Mi se vrlo brinemo oko toga, da nam djeca dobiju dobre učitelje u mnogobrojnim vrstima znanja, ali u stvarima spolnoga života prepuštamo slučaju, da im on nađe učitelja, dok mi sami nosimo tešku odgovornost za rezultat. To je zaista čudnovato.

K tome pridolazi, da mi takovim postupkom sprečavamo kod djeteta rađanje onog povjerenja, koje bi trebalo da stvara najjaču vezu između djeteta i roditelja. Na taj način izmakne nam dijete baš u onoj dobi, kad bi najviše trebalo ruku, koja bi ga s ljubavlju vodila.

Mora se priznati, da je neizmjerno teško prosuditi, u kojoj se dobi i u kojem opsegu mogu djeca

poučiti u tim stvarima. S druge strane možemo biti posve sigurni, da djeca (osobito dječaci) doznaju štošta već u dobi od 8—10 godina, a često i mnogo ranije; ona to smatraju svojim tajnim znanjem, ona to obrađuju u malom svijetu svoje fantazije, jer roditelji pokazuju dosta jasno, da se s njima ne može govoriti o takovim stvarima.

Ja sam sklon vjerovati, da su roditelji, koji su o tom pitanju razmišljali, dovoljno uvjereni, da je mnogo bolje pretećі, negoli biti pretečen. Pa što onda sprečava roditelje u tom da sami govore sa svojom djecom o misterijama spolnog života, o okolnostima, koje su s njima skopčane te o njihovim opasnostima, — ako ne s jedne strane neumjesna stidljivost, a s druge strane poteškoća, da nađu zgodan način za takovo saopćenje?

Što se tiče prvoga, dužnost je svakoga, koji je na se preuzeo odgovornost za dobrobit djeteta, da u svojoj savjesti dobro ispita motive. Što se pak tiče drugoga, ja sam mislio, da ću u svakom slučaju učiniti uslugu ocu ili majci, ako im pokažem način, kako može saopćiti djetetu ono, što je potrebno.

Držao sam, da su za dječju dušu najzgodnije prikladne pripovijetke, koje obrađuju takove male dogodovštine iz svagdašnjeg života i podesne su, da osvijetle jednu ili drugu stranu problema. Ove pričice napisane su zapravo s tom namjerom, da se knjižica prosto uruči svakom 10. do 12. godišnjem dječaku, pa je prema tome udešen i oblik tih pripovijedaka.

Ali tu nastaje pitanje, koliko bi knjižica odgovarala svojoj svrsi, kad bi se pročitale sve pričice za jedan do dva dana. Osim toga moglo bi se dogoditi i to, da te pričice, kao nešto jako »zanimljivo«, prepusti brat svojim sestrama ili mlađoj braći, pa bi posljedica toga bio sasvim nepoželjni efekat.

Knjiga se predaje stoga u prvom redu roditeljima, koji treba da je sami pročitaju. Oni će zatim prema uviđavnosti dati djetetu knjižicu, da pročita

na glas po jednu pričicu, — a sami moraju iza toga biti spremni, da odgovore na pitanja djeteta, koja zasigurno ne će izostati.

Ja držim, da će na taj način, uz razumno sudjelovanje roditelja, postati ova knjižica korisno, naučno pomagalo za svakoga dječaka.

Nadajmo se dakle, da će ove male čedne pričice biti polazna tačka za povjerljive razgovore između roditelja i sinova, prikladne da učvrste vezu doma i pouče dijete, da u svojim roditeljima vidi svoje najbolje prijatelje i savjetnike.

Imajući tu svrhu, da u ovoj nesumnjivo važnoj stvari osiguramo sebi potpuno povjerenje djeteta, od najvećeg je zamašaja, da pozorno pazimo na razvoj djeteta i da ga pravodobno uputimo, neka u tim stvarima uvijek pita samo svoje roditelje. Važno je, da se ne propusti dobra prilika i da nas ne preteknu štetni utjecaji s drugih strana, koji dijete samo poplaše, a u isto vrijeme stavljaju na kocku i povjerenje prama roditeljima.

Kod proučavanja o seksualnim odnosima treba se uvijek držati pravila: Bolje jednu godinu prerano, nego jedan sat prekasno.

Helsingfors, u rujnu 1903.

Pisac.

DODATAK.

Njemačkom izdanju ove brošure napisao je predgovor Dr. Burgerstein, a meni se čini uputnim, da, ovlašten od njega, prenesem ovdje izvadak, kako slijedi:

Jedan od najaktuelnijih prigovora obuci u higijeni jest poduka mladeži o seksualnim stvarima. Najteži dio te obuke je preventivna (predusretna) pouka dječaka u onoj dobi, u kojoj doduše ne postoji pogibelj od venerične infekcije, ali tim više postoji pogibelj od onanije i krivoga shvatanja o seksualnom životu. Svaki odrasliji dječak znade napokon nešto o tome, a iz kojih li sve mutnih izvora nije crpio svoje prvo, sigurno više pogubno negoli korisno znanje u tim stvarima?

Poučavanju u masi posredstvom škole smetnja je opasnost, da bi javno tumačenje moglo izazvati obavještavanje iz kojekakovih sumnjivih vrela. Na taj bi se način mogla ova pouka razviti u njegovanje kojekakvih prljavština. S toga je razloga pravovremena i dobro promišljena pouka pojedinaca očtio najsigurniji put. Ona je poželjna za sve dječake, pogotovo za one, koji se nalaze u zatvorenim penzionatima i sličnim zavodima.

Kad nam činjenice iskustva ne bi upravo nalagale profilaktičnu pouku, mi bi se nje vrlo rado odrekli. Iako je dosada iznešeno mnogo toga dobro obrazloženog i promišljenog o toj stvari u literaturi, to, koliko znam, nije ipak nikome uspjelo tako pi-

sati za djecu u toj dobi kao što je švedskom liječniku i naučenjaku Oker-Blomu. Spravom se može reći, da brošura Oker-Bloma odgovara potrebi.

Primjedbe prevodioca zajedno sa uvodnim redcima autora, namijenjene su samo roditeljima, pa su broširane posebno, tako da se rimskim brojevima označene stranice mogu lako izvaditi iz knjižice. Svrha je tome, da dječaci ne dobiju slučajno uvid u ovaj dio knjižice, koji nije njima namijenjen.

Onim roditeljima, kojima neki izrazi nisu dobro poznati, preporučam, da prije nego što budu govorili s djecom o ovim stvarima, pogledaju u jednoj školskoj knjizi botanike sliku proreza cvijeta od jabuke; možda će biti zgodna slijedeća pregledna opaska:

Unutar cvijeta jabuke nalaze se mnogobrojni muški organi, prašnici. Svaki ovaj sastoji iz doljnjega poput niti tankog dijela, niti, i gornje odebljine, tako zvane peludnice, koja sadrži, ako je posve razvijena, cvijetni prašak ili pelud. Usred prašnika, u sredini cvijeta, nalazi se ženski organ, pestić. Ovaj sastoji iz doljnjega debelog dijela, koji se naziva plodnica, te zatvara u sebi sjemene zametke. On je kod jabuke sa dolnjim dijelom cvijeta posvema srašten. Iz plodnice strše kod cvijeta od jabuke prema gore pet poput konca tankih niti, zvanih stubići ili vratovi, koji su na dnu srašteni. Gornji dio svakoga ovog stubića naziva se njuškom, a to je onaj dio, koji prima gore spomenuti oplođujući prašak ili pelud.

Preporuča se, da se dječaci upućuju, da o tim stvarima govore samo sa roditeljima, a da otklanjaju sve takove razgovore sa drugovima. Osim toga, da uvijek jave roditeljima, ako drugovi započnu takove razgovore. Imena takove djece i njihove izjave mogli bi onda roditelji eventualno saopćiti i učiteljima.

Zagreb, u kolovozu 1923.

Prevodilac.

MAKS OKER-BLOM:

NA LADANJU KOD UJAKA LIJEČNIKA.

ZAGREB 1923.
Izdanj·· Hrv. štamparskog zavoda d. d., Zagreb.

NA LADANJU KOD UJAKA LIJEČNIKA.

Dragi moj mladi prijatelju!

Već je dosta dugo tome, što sam bio tako mlad, kao što si ti sada, ali ja se toga sjećam još tako točno, kako je to biti mlad! Ja sam bio dječak, baš kao ti pa sam volio igrati se sa svojim drugovima i s njima se naganjati. Kad je došlo proljeće, onda nije bilo ništa veselije, nego tumarati po zelenim šumama i brati cvijeće te prisluškivati veselome pijevu malih ptica, koje su gradile gnijezda i lijepo ih uređivale za svoje mlade. Ali je moja kuća bila usred grada i tako sam imao vrlo malo prilike za takovu zabavu. Oca sam izgubio, kad sam bio još posve malen. Moja majka nije imala sredstava, da se preseli preko ljeta na ladanje, a osim toga nije mogla ni radi svoje zarade otići iz grada.

Ali sreća mi je bila ipak sklona.

Kad sam u školi učio botaniku, zahtijevao je profesor, da đaci sabiru preko ljeta biljke, no u gradu to naravno nije bilo moguće.

Ali ja sam bio ipak tako sretan, što sam imao ujaka, koji je živio na ladanju. Slučajno je došao baš u pravi čas u grad te tako dočuo, da bih ja trebao preko ljeta sabirati i sušiti biljke.

Za to se zanimao i sâm ujak u svojoj mladosti. On je držao, da bi posve lijepo bilo, kad bi on obnovio pod svoje stare dane poznanstvo sa najumiljatijim bićima prirode. I tako me je pozvao preko cijelih ljetnih praznika k sebi na ladanje.

To je bilo za me ugodno iznenađenje. I ako je moja majka znala, da će vrlo čeznuti za mnom, to je ipak odlučeno da putujem.

Ujak je ostao nekoliko dana u gradu. Međutim spremila me je majčica za put i složila moju putnu prtljagu. Ujak mi je kupio dvije velike ljepenke, na kojima je bilo napisano velikim zlatnim slovima »Herbarium«. Zatim sam dobio malenu prešu za bilje i povećalo, da s pomoću njega pretražujem cvijeće.

Nekoliko dana kasnije bili smo na putu. Ja sam se od srca veselio, što ću jednom moći probaviti lijepo godišnje doba na ladanju. Uz to je ujak bio uvijek vrlo ljubezan te je često pripovijedao o najrazličitijim stvarima, tako da je bio užitak slušati ga.

Ujak je volio djecu. Njegova vlastita bila su još posve malena. Tako se je desilo, da smo on i ja bili često zajedno. Ali gdjekada sam ipak ostajao i dosta dugo sam, jer je ujak bio liječnik te su ga često zvali bolesnici. U takovim bi se prilikama morao i podalje izvesti.

Međutim prolazilo mi je vrijeme u igri sa susjedovim sinom, koji se zvao Petar, a bio je nešto mlađi od mene. Kao stalnog druga imao sam osim toga Belu, hitroga ujakovog psa.

Kad bi se ujak povratio sa svojih vožnja, imao bi uvijek štošta da pripovijeda i mi smo postali dobri prijatelji. On nije bio samo moj ujak. Ne, on mi je bio mnogo, mnogo više; i otac i stariji brat.

Dragi moj prijatelju!

Što sam sve onoga ljeta čuo i naučio od svoga ujaka, to zasigurno nisu još čuli ni naučili mnogi u tvojim godinama. Ja ću ti stoga sada štošta saopćiti, što sam doživio kod svoga ujaka na ladanju.

PRVI NAŠ IZLET.

Kad smo stigli na ladanje, bila je priroda u svom najljepšem ruhu. Crnogorica je mirisala divno u sjaju sunca, breze su baš prolistale, a livade bile su pokrivene bezbrojnim cvijećem, plavim i žutim, bijelim i crvenim.

Jabuke bile su također u punom cvatu. Jednoga dana otrgao je ujak nekoliko cvjetića od jabuke i mi odlučimo, da ih pretražimo strogo prema knjizi.

Sjedosmo na jedan kamen u sjeni stabla, a ja uzeh povećalo u ruke.

Lako je bilo pretražiti cvjetić. Nakon kratkoga promatranja rekao sam: Ova biljka spada u dvanaesti razred biljnoga sustava (Ikosandria), jer ima više nego dvanaest prašnika, koji se nalaze na gornjem rubu izdubene cvjetne lože. Osim toga ima još pet pestića, a to je red Pentagynia.

Progledali smo tako reći sva mjesta u botanici, koja se odnose na to i našli smo i latinsko ime jabuke (Pyrus malus).

Baš kad sam htio uzeti drugi cvijet da ga pretražim, reče mi ujak: »Jesi li ti ikada došao na misao da razmišljaš, zašto se nalaze u cvijetu prašnici i pestić?«

Ja sam odmah odgovorio: »Prašnici su muški, a pestić ženski spolni organ«.

»Posve ispravno«, odvrati ujak, »ali kakvo to značenje ima za cvijet, i uopće za cijelu biljku?«

Na to nisam znao odgovoriti, pa mi je ujak održao slijedeće predavanje:

»Ti si bez sumnje već više puta jeo jabuku?« — Jest, i to vrlo često.

»Tom prilikom si također vidio, da se unutar toga dobrog ploda nalazi jezgra; ova ima u sebi cijelo mnoštvo malenoga, dugoljasto-okruglog sjemenja, ili kako mi to kažemo koštica«.

Jest, to sam znao, a osim toga sam češće usadio takovu košticu u posudu za cvijeće i tako dobio malenu biljku, koja je izrasla iz te koštice.

»A da si onda, nastavi ujak, njegovao ovu biljku više godina, to bi bila izrasla jabuka, koja bi vremenom mogla nositi nove plodove. A otkuda dolaze ovi plodovi?«

»Oni nastaju iz cvjetova«, odvratim ja. »Na dnu pestića je plodnica i iz nje izraste plod«.

»A kako se to zbiva, da se plodnica pretvara u plod?« pitao je ujak dalje.

Nisam znao bolji odgovor nego: »Ona raste jednostavno«.

»Ne, mali moj prijatelju, to nije tako, da samo jednostavno raste. U tome je mala tajna. Priroda se pobrinula, da se svi živi stvorovi uzmognu razplođivati, jer bi inače nestao sav život sa zemlje, budući da bi bića, koja sada živu, jednoga dana izumrla«.

»Ali nova bića mogu ipak nastati«, primjetim ja.

»Svakako, to i biva, i baš ti hoću ispričati, kako je to u prirodi, da uvijek nastaju nove biljke i životinje«.

»Kod jabuke razvija se zaista plod, kako si ti rekao, iz pestića, t. j. iz ženskoga dijela cvijeta. Tačno je, da pestić sadrži plodnicu sa sjemenim zametkom. Ali da plodnica izraste u pravi plod sa sjemenjem u svojoj nutrinji, treba da bude pestić oplođen, kako se to kaže«.

»Prašnici imaju, kako znaš, tako zvane male peludnice, koje sadrže jednu vrst praška. Ovaj prašak ili pelud prašnika, koji i jest muški dio cvijeta,

mora se prenijeti na njušku pestića, da bude oplođen pestić a time i cijeli cvijet«.

»Nakon oplodnje razvija se postepeno plod. Jabuka dozrijeva pomalo i krije u sebi gotovo sjemenje, iz kojega mogu izrasti nove biljke, nove jabuke. To se tako nastavlja, a priroda se raduje, da se uvijek pomlađuje iznova. Dok starija bića izumiru, dolaze na njihovo mjesto uvijek opet mlada«.

»Ako si dobro pazio, što sam ti pripovjedio, to si zasigurno razumio, da cvijet može stvoriti plod samo onda, ako postoji uzajamno djelovanje muških i ženskih dijelova«.

»Muški dio oplodi ženski, uslijed toga razvije ženski dio plod, koji je nastao iz jednog dijela njegova vlastitog tijela«.

»A što bi se dogodilo, zapitam ja, ako prašnika ili pestića ne bi bilo?«

»Posljedica toga bi bila«, odvrati ujak, »da cvijet ne bi dao ploda. Događa se, da baš onih dana nastupi mraz, kad jabuka cvate. Važnije dijelove cvijeta, to jest baš spolne organe, uništi lako zima. Cvijet onda otpada a da ne dođe do stvaranja ploda«.

»U knjizi piše, da ima cvjetova, koji su jednospolni; ne mogu li oni nikad dati ploda?« upitam ja.

»Takovih cvjetova ima«, odvrati ujak. »Mnoge biljke imaju takve cvjetove, koji su muški te imaju samo prašnike, dok su drugi cvjetovi biljke iste vrsti ženski, te nemaju prašnika, nego samo pestiće. Među takve biljke spada n. pr. obična topola; neke topole imaju samo muške cvjetove, dok opet druge imaju samo ženske«.

»Samo one topole, koje imaju ženske cvjetove, mogu donijeti ploda, to jest stvarati sjemenje, iz kojega onda mogu izrasti nove topole. Ali zato mora opet da se nešto cvijetnog praška, koji proizvađaju spolni dijelovi muškog cvijeta, prenese na spolne organe ženskog cvijeta. Ovo prenašanje obavljaju kukci, koji lete od drva do drva, od cvijeta do cvijeta«.

»Nešto cvijetnog praška ostane obično na dlakavim nogama kukaca, dok ovi plaze po kojem muškom cvijetu. Ako zatim odlete na koji ženski cvijet, onda nose sa sobom i cvijetni prašak. Tako može opet ostati nešto praška na stanovitim dijelovima ženskoga cvijeta. Ovaj se na taj način oplodi i stvara sjeme«.

»Vidiš, mladiću moj, nadoda ujak, poradi različite zadaće prašnika i pestića u životu biljke događa se, da se oni označuju muškim ili ženskim dijelovima, te se kaže, da su ovi ili oni cvjetovi muški ili ženski«.

»Isto je tako, dragane moj, sa svim više razvijenim bićima u cijeloj živoj prirodi«.

»To isto vrijedi za ptice i sisavce, pa i za ljude«.

Dalje ujak nije došao sa svojim tumačenjem, jer smo obojica odjednom čuli zvonki, milozvučni ćurlik sa jedne obližnje breze, tako da smo nehotice podigli glave i upravili pogled prema krošnji visokoga lisnatog drveta.

»To je, reče ujak, mužjak zebe, koji tako lijepo pjeva svojoj ženki. Sigurno se i ona nalazi negdje u blizini«.

Tako je zaista i bilo. Nešto postrance od drveta čuli smo u travi, nekoliko puta tihi cvrkut pip-pip, a malo je zatim uzletjela sa onog mjesta mala siva ptica, te sjela na jednu od nižih grančica iste breze, sa koje se čulo lijepo ćurlikanje. Nije dugo potrajalo, kad se je uzgibalo lišće na jednom mjestu brezine krošnje, a u isti čas spustio se mužjak zebin kratkim okomitim lijetom, sa nekoliko brzih zamaha krilima, k drugoj ptici.

»Ti možeš sada vidjeti istodobno mužjaka i ženku, reče ujak. Sivo-smeđa ptica, koja je uzletjela sa tla, to je zeba ženka ili zeba majka, a druga sa crvenijim prsima, koja je prije sjedjela u krošnji breze, to je otac ili zeba mužjak«.

Jedva što je to rekao, poletjele su obje ptice zajedno i veselo u šumu, odakle se onda opet čulo

ćurlikanje. One su poletjele onamo, da zajedno grade gnijezdo, u kojem će ženka snesti jaja te izleći mlade. Oni će tako urediti sebi i svojoj djeci dom za divno ljeto, koje je baš slavilo pobjedonosno svoj nastup.

Ujak je bio sada pozvan k jednom bolesniku, a meni je rekao: »Ne zaboravi, što sam ti danas pripovijedao; drugiput ćeš čuti i naučiti više o tome«.

GNIJEZDO LASTAVICA.

Kod bolesnika zadržao se ujak više nego cijeli dan, a ja sam bio već vrlo nestrpljiv, da čujem nastavak tumačenja. On mi je rekao, da je kod životinja isto tako, kao kod biljaka. To nisam mogao shvatiti. Ta ptice nesu jaja, mislio sam, a mladi dolaze iz jajeta. Sve to pobuđivalo me na razmišljanje.

Ja sam spavao gore u manzardi. Onoga dana, kad mi je ujak pričao tako čudne stvari, bilo mi je teško uveče usnuti. Konačno me ipak svladao san.

Kad sam se slijedećeg jutra probudio, bacalo je već sunce široke trakove svijetla sve do moga kreveta, te je rasvjetljavalo jedan dio moga crveno obrubljenog pokrivača.

Najednom začujem cvrkutanje ptica tik uz prozor. Samo u košulji kako sam bio, iskočim iz kreveta te potrčim k prozoru. Ondje sam vidio dvije lastavice, gdje sjede na krovu, dok su njihovi bijeli podbradnjaci virili preko ruba krova. One su međutim odmah odletjele, kako sam otvorio prozor. Na moju veliku radost primijetio sam, da su uz rožnjak, tik pod krovom, na lijevo od prozora, počele da grade gnijezdo.

Ovo me je otkriće vrlo razveselilo. Sad ću imati zgodu da vidim jaja i mlade, a ujak će mi kasnije opisati, kako se sve to zbiva.

Kad se ujak povratio kući iza posjeta kod bolesnika, bio sam odmah uza nj, te mu saopćih svoje otkriće. Međutim je on bio nekoliko dana više no obično zvanično zaposlen, pa sam se morao priviknuti na strpljivost. Svoje biljke morao sam sada sâm pretraživati, ali mi to baš nije išlo od ruke, jer je bilo odviše zamamljivo promatrati lastavice kod izgradnje gnijezda.

Obje lastavice izgledale su posve jednako, tako da nisam mogao shvatiti, da je jedna od njih mužjak, a druga ženka. A ipak, držao sam, da ne mogu biti istoga spola. Obje su jednako revno oblijetale i sabirale gradivo za gnijezdo, te je čas jedna, čas druga prizidala mali komadić gnijezda.

Iza nekoliko dana bila je cijela gradnja dovršena.

Zatim je jedna lastavica često ležala u gnijezdu. dok je druga obično sjedjela na vrhu krova te cvrkutala ili sa kratkim »kivit, kivit«, brzinom strijele sjekla zrak u dugim jednakim lukovima. Iza nekog vremena sjela bi opet na rub krova te bi iznova cvrkutala svoju osobitu melodiju, koja se uvijek veselo završavala.

Napokon je imao ujak opet nešto više slobode i jednoga popodneva pošli smo u manzardu, gdje sam stanovao, da zajedno gledamo gnijezdo lastavica. Mi smo ga neko vrijeme promatrali, a ja sam saopćio ujaku sva svoja opažanja. Ujak me zapita. da li se još toga sjećam, što mi je nedavno govorio o cvjetovima jabuka, kako se oplođuju i kako proizvađaju sjemenje.

Ja sam opetovao naučeno, što sam bolje znao. te me je ujak pohvalio. On je mojim razlaganjem bio vrlo zadovoljan. Ujak nastavi: »Biljke imaju sposobnost da proizvađaju sjemenje, a time daju mogućnost za nastajanje nove jedne biljke. To znači ukratko: Biljke imaju sposobnost da proizvađaju nov život. Ova sposobnost biljaka osniva se na tome, da se u cvijetu nalaze muški i ženski dijelovi; nadalje da muški dijelovi prenašanjem jedne tvari na ženske dijelove ove oplođuju. Na taj način mogu ženski dijelovi biljke da proizvode sjemenje. sposobno za život«.

»Ali, odvratim ja, ti si ujače posljednji puta spomenuo, da je kod životinja isto tako«.

»Svakako, sinko moj, odvrati ujak, tako je zaista. Životinje su doduše u mnogom pogledu vrlo

različite od biljke, ali isto tako kao što biljke mogu i životinje proizvesti novi život ili kako mi kažemo, rađati mlade«.

»Ali mlade lastavice dolaze iz jaja«, napomenem ja.

»Svakako, reče ujak, ali znaš, ta stvar baš nije tako jednostavna«.

»Ti si nedavno vidio kod zebe, da mužjak i ženka već po svojoj vanjštini nisu posve jednaki. Isto tako nejednaki su u nekoliko i u svojoj nutarnjoj građi tijela«.

»Ženka posjeduje u svom tijelu nešto, što mužjak nema. U trbuhu ženke nalazi se naime tako zvani jajnjak. U ovom jajnjaku razvija se uvijek u proljeće nekoliko posve malenih kugljica. Ove izgledaju kao malena jaja bez ljuske; zatim rastu te dobivaju kasnije ljusku. Konačno ih ptice izbacuju kroz jednu cijev, koja utiče u stražnje crijevo. To izbacivanje jaja iz tijela kod ptica naziva se nošenjem jaja«.

»Na taj način snese ženka lastavica, čim je izgrađeno gnijezdo, obično tokom jednoga tjedna četiri do pet jaja. Sva ova bila su u trbuhu majke lastavice, a svako jaje sačinjava mali komad njenoga vlastitog tijela«.

»Kako su jaja snešena, sjedi ptica dva do tri tjedna u gnijezdu te ih grije svojim tijelom. Uslijed te jednake topline nastaje postepeno iz jaja maleno mlado. Kad se je ovo razvilo, prokljuje svojim kljunom mali otvor u ljuski jajeta, da obznani majci, da je spremno za život. Majka onda pomaže razbiti ljusku od jajeta, da se mlada lastavica može izvući«.

»Sad ćeš ti možda pitati, nastavi ujak, kako mlado počinje rasti i razvijati se u jajetu i kako ono dobiva život«.

»Ti se sjećaš, da kod biljaka ženski cvijet mora biti oplođen, da uzmogne proizvesti sjemenje. Tako je to i ovdje. Male kugljice, koje se nalaze u jajnjaku ženkinom, moraju biti također oplođene, da se iz poslije snešenih jaja mogu razviti živi mladi«.

»Ovo se oplođenje odigrava u tijelu ženke, i to uz pomoć mužjaka. Mužjak ptice posjeduje u blizini crijevnog otvora malu žlijezdu, koja izlučuje jednu tekućinu. Kad nastupi proljeće, a gnijezdo već bude uređeno, pritisne mužjak ovu žlijezdu prema ušću one cijevi, kroz koju ženka nese jaja. Tako dospijeva nešto od ove tekućine mužjakove žlijezde u onu cijev, a onda i dalje do kugljica u jajnjaku ženke. Na taj se način oplode ova jajašca«.

»Svako jaje mora dakle da sadrži nesamo jedan dio ženkinoga tijela, nego mora k tome pridoći i nešto malo od mužjaka, da dade začetak živome biću. A to malo dobiva jaje baš tim spomenutim sokom žlijezde, koji ga oplođuje«.

»Kod svih više razvijenih životinja odigrava se takvo oplođivanje, dok se još malo jaje nalazi u tijelu ženke. Mi razlikujemo stoga kod viših životinja mužjaka i ženku. Mužjak oplođuje jajašca ženke, a ova nosi dalje brigu za sve ostalo«.

»Sada ćeš razumjeti i to, zašto su mužjak i ženka lastavica jednako veseli, kad grade gnijezdo, gdje će se roditi i odgojiti njihovi mladi. Mladi su mali komad tijela očeva, a pogotovo majčina. Posljedica je toga, da tako čvrsta veza ljubavi ujedinjuje majku, oca i njihove mlade te sačinjavaju jednu cjelinu, jednu obitelj sa vlastitim domom«.

»Oba roditelja obavljaju svoj posao ustrajno i dobre volje. Najprije grade gnijezdo, a kad su mladi izleženi, onda ih hrane, uzgajaju i čuvaju od napadaja drugih ptica«.

Ali već je bilo vrijeme za malu šetnju prije večere i razgovor je bio prekinut za ovaj puta.

BELINI MLADI.

Slijedećih dana bavio sam se mnogo promatranjem lastavica te sam primijetio, da je jedna sada gotovo neprestano ležala u gnijezdu. To je jamačno bila ženka, koja je grijala jaja. To će dakle potrajati tako nekoliko tjedana, dok mladi budu zreli, da se izvuku iz ljuske.

Međutim sam lutao sam ili sa ujakom po šumi te tražio biljke. Ako ne bi nitko drugi išao sa mnom, bila bi to bar Bela, i mi bismo zajedno probavili mnoge vesele časove.

Ali jednog dana iščeznula je Bela i makar sam ja žviždao i zvao nje nije bilo cijeli dan. Kad sam slijedeće jutro došao na zajutrak, saopćila mi je kuharica Kristina, da Bela ima petero mladih psića.

Ja sam naravno pošao odmah da pogledam nove došljake. Ležali su u sobaričinoj komori u jednoj košari, koja je iznutra bila obložena starim krpama. Već rano u jutro čula je Kristina čudnovato zavijanje te je pošla da vidi što je. Tako je našla Belu sa pet psića te se požurila da uredi košaru, zatim je zajedno sa sobaricom Ankom smjestila mlade psiće u košaru. Bela je cijelo to vrijeme bila uz njih te pozorno pazila, da nitko ne povrijedi mlade.

Kad sam došao u sobaričinu komoru, ležali su svi psići na okupu u košari. Ja sam ih redom milovao. Oni su bili zlatno smeđi, jedan ili drugi svjetliji ili tamniji, a dva psića imala su bijelu pjegu na prsima i bijeli kolut oko vrata.

Bela je bila otišla na kratko vrijeme u bašću, te je sada dotrčala, da prigleda psiće u košari. Kad je prošla pokraj mene, mahala je nešto repom. Ja

sam primijetio, da je postala vrlo mršava. Odmah sam zapitao Kristinu i Anku, da li je Bela bolesna, jer je tako strašno smršavila; ali odgovora na ovo pitanje nisam dobio.

Ujak se odvezao prošle večeri jednom bolesniku pa se još nije vratio. Ja sam ga nestrpljivo očekivao, da mu saopćim, što se međutim zbilo. Čim je ujak prispio, trčao sam mu u susret te sam već izdaleka dovikivao, da Bela ima opet mladih žutih psića. On je morao odmah poći da ih pogleda.

Kad smo ujak i ja jednog dana sjedjeli opet na jednom šumovitom obronku te pretraživali biljke, došao je razgovor i na Belu i njezine mlade. Ja zapitam ujaka, da li je Bela bolesna, jer je sada tako strašno mršava, dok je prije bila uvijek debela i okrugla.

»Jest, Bela je vrlo izmučena i umorna, jer mora dan i noć hraniti i čuvati svoje petero mladih, odvrati ujak, ali to nije razlog, što je tako mršava«.

»Ti ćeš se jamačno sjećati, reče ujak, što sam ti pripovijedao o jajima lastavica, kako nastaju, kako bivaju oplođena itd. itd.«

Jest, toga sam se dobro sjećao.

»Tako je i sa Belom i svim drugim sisavcima. Bela je kujica, to jest ženka. U svom trbuhu ima dva jajnjaka, a u ovima nastaju mala jajašca, koja oplodi mužjak, kao što sam to već kod lastavica opisao. Do oplodnje događa se sve na isti način kod ptica i sisavaca, ali onda dalje je različito. Oplođeno malo jajašce ne izraste u veliko jaje, ne dobiva ljusku, te ne bude snešeno kao ptičje jaje«.

»Umjesto toga počinje se malo oplođeno jajašce tako razvijati, da iz njega nastaje već u tijelu majčinom posve maleno mlado, koje ostaje ondje još nekoliko mjeseci. Ondje je malome mladome vrlo dobro i toplo, te dobiva hranu od same majke. Tek kad je mlado toliko razvijeno i doraslo, da uzmogne živjeti i izvan tijela majčina, biva ono izbačeno iz

majčina tijela na isti način kao što se to događa sa snešenim jajetom«.

»Svih petero psića razvilo se je u utrbuhu Belinom i pred nekoliko dana, kad su već postali dovoljno veliki, bili su izbačeni iz majčina tijela, to jest, bili su rođeni. Kako si vidio, nisu psići još ni posve razvijeni. Oni su još slijepi, a vid dobivaju od prilike tek jedan tjedan iza poroda. I inače nisu još posve razvijeni. Stoga trebaju pomoć i skrb svoje majke. Iz njezinih prsa sišu mlijeko, jer se sami drugom hranom još ne mogu hraniti. Majka leži uz njih, da im je toplo i dobro, majka se brine da su čisti i u redu, majka ih štiti od svake pogibelji, koja im prijeti«.

»Iz toga razabireš, prijatelju moj, koliko hvale duguju sve životinjice i djeca svojim roditeljima, napose svojoj majci«.

»Na isti način, kao što su se psići razvili u tijelu Belinom, razvio si se i ti sam u tijelu svoje vlastite majke. Kad si bio posve malen, ležao si u tijelu svoje majčice kroz više mjeseci, a ona se pobrinula, da ti je ondje dobro; dan i noć mislila je na tebe i često se radi tebe pobojavala. Dok si dovoljno porastao, tako da si mogao živjeti i izvan tijela svoje majke, rodio si se na isti način, kao što su sada rođeni Belini psići«.

Takova šta ne bih nikad ni pomislio, da sam bio u svojoj majci, dok sam još bio posve malen.

»Tako je međutim sa svima nama. Svaki je čovjek rođen od svoje vlastite majke, te mora biti zahvalan roditeljima za svoj opstanak«.

»Ali, rekoh ja, majka je pričala, da je samnom doletjela roda«.

»Vidiš«, odvrati ujak, »to se običava reći maloj djeci, jer ona ne bi mogla razumjeti to, što sam ti rastumačio. No ti si sada već tako velik dječarac, da možeš znati, kako si rođen i da si u istinu izrastao iz jednoga malog dijela svoje vlastite majke«.

»Za majku je vrlo teško i naporno nositi svoje dijete kroz više mjeseci u sebi, dok je tako razvi-

jeno, da može doći na svijet. A još je teža i ozbiljnija stvar roditi dijete. Majka trpi kod toga mnoge satove najjače bolove, a iza toga mora još dugo ležati. Gdjekad je porođaj djeteta za majku skopčan s tolikim poteškoćama, da ih ona ne može podnijeti, nego mora umrijeti«.

»Srećom to nije uvijek tako pogubno za majku, ali u svakom slučaju mora majka da pretrpi za svoje dijete mnogo tegoba i tjelesnih bolova. Nije čudo da ona traži od svoga djeteta za sve ono, što je za nj pretrpjela, zahvalnost. Tu zahvalnost nalazi ona u nastojanju djeteta, da je pristojno i poslušno i vazda spremno da čini dobro. To bi zato imalo da bude prva časna dužnost svakoga djeteta«.

»To treba da znaš, da upoznaš svoju dužnost prema svojim roditeljima; da njih nije bilo, ne bi ni ti došao na svijet«.

Ujak me poljubi u čelo i doda: »Razumiješ li sada, prijane moj, što to znači imati majku i oca, i što to znači biti njihovim sinom?«

Moje su se oči ovlažile od ganuća i ja sam odlučio da odmah napišem svojoj majci, što mi je pričao ujak i da joj pošaljem mnoge, mnoge cjelove u znak hvale za sve, što je radi mene pretrpjela.

JEDNA MALA NEZGODA.

Vrijeme je prolazilo svojim običnim tokom, a mi smo imali kao obično svoju zabavu. Gdjekada smo običavali i da se kupamo u moru.

Tako smo opet jednoga dana htjeli poći na kupanje. Ja sam imao da se požurim, da stignem prije ujaka u kabinu, te sam brzo trčao niz šumoviti brežuljak k obali. Ali kako to već biva, posrnem jednom nogom i padnem na putu preko panja. To mi je prouzrokovalo sprijeda, baš između nogu, jake bolove te moram priznati da sam zaplakao.

Ujak je međutim bio blizu te mi je pomogao da se podignem. Mi smo unišli u kabinu, a on je odmah pomno pretražio, što se je dogodilo. Panj je bio na jednom mjestu posve oštrobridan te me je ogrebao na nutarnjoj strani stegna, posve gore, gdje se stegno odvaja od tijela.

»Ne, to nije tako opasno, umiri me ujak, ja mislim, da sve u svemu nije ništa, pa kad se svučemo, okupat ćemo se. Jedino prije toga ćemo se malo rashladiti«.

»Ali sreća je to ipak bila, nastavi ujak, da si nisi slučajno nabio male dijelove tijela, koji svaki dječak ima među nogama. To bi bilo mnogo gore«.

»Vidiš, ova mala stvar, kroz koju puštaš vodu i mala kesica ispod toga sa dvije male ovalne kugljice, koje se zovu jaja, to su tvoji spolni organi, i to su vrlo osjetljivi dijelovi tijela«.

»Da si se slučajno u njih udario, to bi prouzrokovalo mnogo teže posljedice. Oni bi nabrekli i jako bi boljeli, a ti bi jamačno morao ostati nekoliko dana u krevetu sa vrećicom leda na ozlijeđenom mjestu«.

»To si moraš osobito dobro zapamtiti, prijatelju moj, završi ujak, da ove dijelove nikad ne povrijediš, da ih ne diraš, ne vučeš ili na drugi koji način tareš. Od toga se može opasno oboljeti na mnogo različitih načina«.

Srećom se nije desila nezgoda. Mi smo se okupali te pošli na objed u najboljem raspoloženju.

ZLA PUSTOLOVINA.

Vrijeme je prolazilo. Lastavice imale su već mlade, pa je bilo zabavno promatrati, kako ovi razvaljuju svaki put svoje široke žute kljuniće, kad bi dolijetali roditelji sa hranom u ustima te sa »kivit, kivit« naviještali svoj dolazak.

Bela je ležala još uvijek kod svojih psića, a meni nije bilo poćudno, što ujak mora opet jednom bolesniku.

Međutim su dozrele jagode, tako da sam ih mogao brati, kad sam bio sâm.

Tako se desilo jednom, da sam se za vrijeme svog samotnog lutanja u šumi, nedaleko naše kuće, sastao sa Petrom, s kojim sam se prije samo nekoliko puta igrao. Mi smo pošli zajedno i brali smo jagode, što je s početka bilo posve zabavno.

Iza nekog vremena stade Petar da pusti vodu, dok sam ja i dalje brao jagode. Kad je svršio, doviknuo mi je, jer sam se ja međutim udaljio: »Možeš li ti tako raditi?«

»Kako, tako raditi?«, zapitam ja, približujući se da vidim.

»Ovako«, reče Petar, povukavši natrag kožu one male dugoljaste stvari među nogama.

»Slušaj, Petre, nemoj to činiti, jer možeš oboljeti,« opomenuh ga.

»Glupo naklapanje, odvrati naprasito Petar, tko je to rekao? To mogu i drugi dječaci«.

»Ali moj ujak liječnik rekao je, da se može opasno oboljeti, ako se igra tim dijelovima tijela,« odvratih ja.

»To ja ne vjerujem,« reče Petar te potegne opet kožu natrag, tako da se je vidio okrugli, svi-

jetlo-crveni dio. Ali jedva što je to učinio, krikne i započe da jako plače. Koža nije više mogla na svoje prijašnje mjesto, već je poput čvrstog koluta sapela crveni dio, koji je nabrekao i posve poplavio.

»Zašto mi nisi vjerovao, kad sam te opominjao,« rečem ja, ali Petar je plakao i jecao tako, da smo se obojica morali požuriti kući.

Iza nekog vremena stane Petar te započe još jače plakati. On se naime sjetio, da mu je i njegov otac zabranio igrati se spolnim dijelovima, te mu se zagrozio šibom, ako bi to činio. Siromašni Petar bojao se sada vratiti kući. Ali je kući ipak morao, jer nije bilo druge — i mi se oprostismo.

Malo kasnije dotrči Petrova majka po ujaka. Kako on još nije došao kući, savjetovala je ujna, da se oblaže ledom, dok ujak ne stigne. Onda neka dopremi dječaka ovamo, jer će jamačno biti potrebna operacija.

Iza nekoliko sati povratio se ujak kući i kad je dočuo, što se dogodilo, poslao je po dječarca. Petru je međutim bolesno mjesto tako nabreklo, da nije mogao ići te ga je majka morala nositi. Petrov otac bio je negdje izvan kuće poslom dulje zabavljen, te još nije ništa znao o cijelom tom događaju.

Ujak je uzeo Petra u svoju sobu, te mi reče, da i ja dođem onamo, jer ću moći i sam nešto naučiti. Meni je bilo vrlo teško pri duši. Nikad prije nisam vidio ujaka žalosna, ali sada sam jasno primijetio da je vrlo rastužen.

Kad smo stupili u sobu, zaključao je ujak vrata te oštro izgrdio Petra. Zatim se obratio Petrovoj majci i strogim je glasom rekao, da treba djecu upućivati pravodobno, da se ne igraju svojim spolnim dijelovima, jer se mogu time unesrećiti za sav svoj život.

Na to je opet došao Petar na red, a to nije bilo po njega baš ugodno. Ujak se trudio, da kožu, ili kako je on to nazivao, prednju kožicu, dovuče na

svoje prijašnje mjesto preko onog crvenog dijela. — Ali to nije uspjelo i Petar je plakao i jecao još više. Nakon što je ujak još neko vrijeme kušao da to uredi, reče: »Bez operacije ne ide, jer se je prednja kožica tako sapela oko tog dijela ili glavića, kako se kaže, da već nastaje oteklina.«

Petar je morao udisati kloroforma, da podnese lakše operaciju. Onda je ujak porinuo vrh oštrih škara između prednje kožice i nabreknutog glavića te je brzo prorezao prednju kožu ondje, gdje je najviše sapinjala. Istom onda namjestio je kožicu kamo spada.

Rana je zatim zavita, ali Petar je morao ležati, dok je opet sve zaraslo. Toliko je siromah morao pretrpjeti radi one glupe igre.

Meni je bilo dozvoljeno da prisustvujem operaciji. Jednom mi je pozlilo i ja sam htio iz sobe, ali mi je ujak to zabranio, rekavši: »Ostani samo ovdje, da sam vidiš, kako trpe oni, koji se igraju sa svojim spolnim dijelovima.«

Vidjeti Petrovu nesreću, to je bila sigurno dobra škola.

USPJELI LOV.

Otkako su Belini psići bili tako veliki, da su naučili piti mlijeko iz zdjelice, nije Bela mogla odoljeti napasti, da gdjekoji put potrči u obližnju šumu te da njuška za zečjim tragovima. Bela je naime bila lovačko pseto te vrlo dobar gonič za zečeve, kad bi se pružila zgoda.

Ujak mi je dozvolio, da jednom pođem s njim u lov, čim je prošlo vrijeme zabrane lova.

Kolovoz je već dobrano poodmakao, a od desetog kolovoza bilo je dozvoljeno loviti zečeve i šumske ptice.

Jednog lijepog popodneva, kad je ujak bio baš bez posla, uzeo je svoju lovačku pušku na rame i u šali reče, da idemo loviti pečenku za sutrašnji objed.

Kad je Bela vidjela, da ujak ima pušku na ramenu, postala je objesno vesela te je otrčala bez daljnje zapovijedi poput strijele u šumu, tako da smo mi daleko zaostali. Ujak je ponio sa sobom lovački rog, a meni je dao da nosim lovačku torbu uz primjedbu, da je opet donesem kući, ako bude i puna divljači.

Mi smo tumarali posve polagano uz šumski put, a ujak mi je opisivao, kako zec običava da trči, kad ga pas goni. Ja sam doznao, da zec bježi u krugovima ili sličnim vijugastim pravcima, tako da napokon dođe opet na isto mjesto, odakle je potjeran. Spretan lovac može uvijek posve dobro proračunati, kakav će biti taj krug, ako je jedno vrijeme slušao tok zvuka.

Šumski je put vodio do male livade, a na jednoj strani livade bila je posijana mala njiva zobi. Kad

smo došli do livade, bila je Bela već ondje i skakala je s jednog mjesta na drugo njuškajući po tlu i mašući repom.

»Naslućujem, da Bela nešto njuši, jer je tako revna, reče ujak. Ako nam posluži sreća, da čujemo ovdje u blizini zvuk, onda ti ostani ovdje na livadi. Ti bi se možda mogao popeti na onaj brežuljak, nastavi on, pokazujući rukom na jedan oviši kameni brežuljak uz rub šume. S onog mjesta moći ćeš možda vidjeti naš plijen, ako se desi da dođe na ovu livadu da se sunča.«

Bela je međutim isčezla u šumi iza njive, te je po koji put zalajala. Ujak je poskočio te jednom zafićukao sa palcem i srednjim prstom, tako da je sve odjekivalo.

Ja sam u očekivanju, zaustavljajući dah, stajao na podnožju brežuljka a ujak se požurio na drugu stranu livade.

Belin lavež čuo se u velikoj udaljenosti, tako da sam već posve izgubio nadu, da će se zvuk opet približiti. Dok se to zbivalo, zašuštalo je nešto u šumi iza mene, a kad se okrenuh, vidio sam kako veliki smeđi zec juri po putu uz rub šume prema oranici sa zobi, ali na livadu ne skreće.

Nisam se mogao suzdržati a da ne poviknem »Evo zeca!« Mislio sam samo, da je baš ujak trebao da bude sada na mom mjestu. Ali jedva što sam to i mogao zamisliti, prasne hitac. Meni se naježila koža, te sam zadrhtao od uzrujanosti. Nekoliko časaka iza toga povikne ujak »Halo!«, ali ja se nisam usudio ni maknuti s mjesta, koje mi je bilo određeno. Nije dugo potrajalo i ja sam vidio, gdje dolazi ujak sa onog ugla livade, gdje je bila oranica zobi. Iz daleka mi je već dovikivao i podizao ustrijeljenog zeca u vis. Sad sam brzo potrčao u susret, da strpam plijen u svoju torbu.

Veselje bilo je veliko, osobito za mene. Ujak baš kao da nekako nije bio dobro raspoložen. Ja sam htio odmah strpati zeca u torbu, ali ujak reče: »Čekaj samo malo, dok izvadim zecu utrobu.«

Mi smo posjeli na jedno povišeno mjesto livade. Ujak je položio zeca na leđa te mu raširio sve četiri noge. Zatim je kleknuo pred zeca, izvadio nož iz korica, te mu oprezno rasporio trbuh.

»Jest, baš je ono, čega sam se pobojao, reče ujak, zečica je noseća. To mi je vrlo žao; ali neka bar netko ima koristi od toga,« nastavi mirnijim glasom.

To me vrlo zanimalo.

»Vidiš, reče ujak, ja sam odmah primijetio, kako sam primio zeca, da je to ženka, a pošto je imala tako velik trbuh, naslućivao sam, da nosi mlade u sebi.«

»I evo ih imamo sada četvero malih mladih«, nastavi ujak, pokazujući mi otvorenu trbušnu šupljinu.

S početka uopće nisam vidio mlade. Tad je ujak posegao oprezno svojom rukom u trbušnu šupljinu zečice te je nešto izvukao, što je izgledalo kao velike kobase. Ove su ležale jedan par za drugim i međusobno su bile spojene jednom kožicom, koja je imala oblik cijevi. Jedan kraj ove kožice bio je pričvršćen u stražnjem tijelu zeca, te je prama vani svršavala blizu crijevnog otvora.

»Zar su to mladi? upitah. Ta na njima se ne vide ni glave, ni noge«.

»Jest, to su mladi, odvrati ujak, ali oni još leže u vreći i stoga se na njima ne mogu razabrati pojedini dijelovi. No mi ćemo izvaditi jedno mlado i onda ćeš sve vidjeti«.

Ujak je rasporio zatim oprezno kožicu jedne takove kobase i zaista je unutra bilo jedno malo posve zgureno mlado.

Mi smo ga točno promatrali i ujak mi je pokazao krvnu žilu, koja prolazi unutar zečice k mladome i kroz koju mlado dobiva svoju hranu tako dugo, dok se ne rodi.

Mladi su bili još tako maleni, da nisu odavali mnogo života. S time je ujak bio zadovoljan. On je

mislio, da bi morali biti još nekoliko tjedana stariji, a da se uzmognu roditi.

Taj slučaj dao mi je prilike da vidim vlastitim očima, da se mladi razvijaju u tijelu svoje majke.

Sada je dotrčala Bela dahtajući i sa obješenim jezikom. »Bela mora dobiti malu nagradu,« reče ujak, izvadi jetra, pluća i srce iz zečice i baci to pred Belu, koja se ispružila po duljini među nama.

Ona je proždrla sve ove poslastice, a da ih nije ni sažvakala.

Ujak je izvadio još i svu ostalu utrobu, te ju je objesio na jedno stablo, da je Bela ne požderе. Mali mladi stavljeni su opet u trbušnu šupljinu zečice; ja sam naime molio, da ih smijem ponesti kući i ondje zakopati.

Onda sam turio zečicu u torbu. To je za mene bio znatan teret da nosim plijen kući, ali je to ipak bilo ugodno.

Kad smo prispjeli, tražio sam zgodno mjesto za grob mladih zečeva. Iskopao sam za njih malu jamu. Od ujaka sam dobio jednu kutiju od smotaka, u koju sam položio životinjice, pokrivši ih poljskim cvijećem.

Kad je grob bio zasut zemljom, položio sam onamo četiri kamena, za svako mlado po jedan.

PRIJE ODLASKA.

Ljetni praznici približavali se kraju. Mlade su lastavice ponarasle, te su već lijetale iz gnijezda. Od Belinih mladih preostalo je samo jedno, dok su ostali porazdijeljeni poznanicima. Ja sam pače sabrao nešto više biljaka, nego što je učitelj zahtijevao, te sam ih prema uputi spremio. Svaka je bila pričvršćena na čisti arak papira i provi-đena etiketom, na kojoj je bilo uredno napisano ime biljke, mjesto, gdje je nađena i datum.

Onoga dana, kad sam imao poći kući mojoj majci, prošetao sam se još sa ujakom te dođosmo do one jabuke, sa koje je on svojedobno za vrijeme cvata otrgao prvi cvjetić, koji smo ondje pretraživali. Sada je umjesto cvjetića bilo mnoštvo jabuka, ali one još nisu bile zrele.

Ujak je sjeo na isti kamen, na kojem smo onda sjedjeli i zatražio je, da mu skinem sa stabla jednu jabuku. S jedne niže grane otrgoh najveću jabuku, koju sam mogao zahvatiti, te je donesoh ujaku. On je raspolovi i pokaza mi jezgru. Sjemenje je bilo još posve bijelo i nezrelo.

»Misliš li, da bi koštice izrasle, kad bi se usadile,« zapita ujak.

»Ne,« odvratih.

»A zašto ne?«

»Jer još nisu zrele,« odgovorih.

»Posve ispravno, prijatelju moj. One još nisu zrele. Jabuke moraju posve izrasti i dozreti, da njihovo sjemenje uzmogne rasti. Zakon je prirode, koji vrijedi za sva živa bića, da moraju posve izrasti i u svakom pogledu posvema se razviti prije,

nego što dadu začetak novom živom biću. Tako je i kod životinja. I one moraju biti posve razvijene prije, nego što mogu roditi mlade.«

»To isto vrijedi i za ljude.«

»Ali kod ovih je još i nešto drugo.«

»Ti si ovoga ljeta mnogo naučio. Ti znaš sada, da si i sam nastao iz jednoga malog oplođenog jajašca u tijelu svoje vlastite majke.«

»Ti si dječak. Dok dorasteš, bit ćeš muž. Među nogama, pod onom malom stvari iz koje puštaš mokraću, imaš jednu malu kesicu, u njoj se nalaze dva tako zvana jaja. U ovim jajima razvija se tekućina, koja ima svojstvo, da oplodi onakovo malo jajašce, o kojemu smo već češće razgovarali. Tekućina izlazi kroz istu cijev, kao i mokraća.«

»Ovi dijelovi dolje to su muški spolni organi. Nikako nije dozvoljeno igrati se s njima, jer to je proti naravi, a što je proti naravi, kažnjava se samo po sebi.«

»Onda, kad si pao i ozlijedio se među nogama, spomenuo sam već, da se ovi dijelovi moraju puštati na miru. Ti si vidio, kako je bilo Petru, kad se je tako glupo igrao sa tim dijelovima.«

»Uostalom može se još i na mnogo drugih načina oboljeti, kad se čovjek igra sa spolnim organima ili ako ih podražuje. Zapamti to osobito dobro.«

»Vidiš, kod onoga, koji se jednom počne igrati s ovim dijelovima, postane to lako zlom navikom, tako da onaj više nije gospodar svojih misli i ruku, pa može da se svakojako unesreći.«

»Dječak se stoga mora naučiti, da ne drži ruke u džepovima hlača, i da na taj način ne dotiče svoje spolne organe. On se mora također naučiti, da pokrivač ne vuče preko ramena, kad legne u krevet, nego da ostavlja ruke vani na pokrivaču. Inače se lako događa, da on i ne misleći dira ove dijelove.«

»Osim toga otvrdne mladić bolje, ako se priuči da leži sa otkrivenim rukama i prsima, a da ih ne pokriva toplim pokrivačem.«

»Moguće je, da će se među drugovima naći jedan ili drugi, koji će se na tako glup način igrati, i htjeti pače da i tebe zavede na to. Zato sam htio da ti sve to saznaš, što sam te ovoga ljeta naučio, pa da te nitko ne zavara i ne zavede na takova glupa i nerazumna djela, koja bi ti mogla poslije za cijeli život pribaviti gorki jad.«

»Ako bi se dječak, koji je tako poučen, uprkos svega toga zabavljao tako ludom igrom, sve proti svoga boljeg znanja, onda bi on sâm bio kriv nesreći, koju time izazivlje.«

»Da je tvoj otac ostao na životu, to bi on tebi sve to razjasnio; ali pošto ga više nema, to sam ja iz ljubavi prema tvojoj majci, a mojoj rođenoj sestri, preuzeo ovu važnu zadaću u toj stvari.«

KONAC.

Tek mnogo godina kasnije uvidio sam pravo, od kolikog je to sve značenja, što me je ujak naučio i ja mu ne mogu biti dosta zahvalan za svu njegovu pažnju, ljubav i pouku.

Ja sam međutim također postao liječnikom i imao sam prilike da koješta doživim, što je potvrdilo ispravnost ujakovih riječi.

Budući da nemaju svi dječaci tako milog ujaka, koji je istodobno i liječnik, to sam ja u ovoj maloj knjižici iznio svoje uspomene o onom lijepom i poučnom ljetnom boravku kod svoga ujaka liječnika, da one budu vodičem svima, koji inače ne bi imali zgode da čuju ove pouke, koje su toliko važne i vrijedne za svakoga dječaka.

IZDANJA ZA MLADEŽ

Knjižnica za mladež.

1. **Vuk Stefanović-Karadžić:** Narodne priče i pričice. Urešeno slikama i tvrdo vezano . . . . Din 5.—
2. **Zrinski i Frankopani.** Hrvatski mučenici ban Petar Zrinski i Franjo Krsto Frankopan, Zrinski i Frankopani kao književnici, Petar Zrinski i Fran Krsto Frankopan na stratištu iz »Urote» Evgenija Kumičića, Na Ozlju gradu od Augusta Šenoe. — Tvrdo vezano sa naslovnom slikom. . . . . Din 5.—
3. **Dječije kolo,** Almanah za mladež. Sadrži kratke i ilustrovane narodne priče po Vuku Karadžiću, te radove Josipa Milakovića, S .Petranovića, M. Kovačića, A. Pakacia, P. Rakoša. — Tvrdo vezano . . . . . Din 5.—
4. **Slavenski apostoli Sv. Ćiril i Metod.** Sa slikama apostola te Ljudevita Gaja, Vuka Karadžića, J. J. Strossmayera i sa slikom Hrvatski preporod od Vlaha Bukovca. Pjesmama i člancima zastupani su P. Preradović, R. F. Magjer, M. Barbarić, M. Cepelić, B. Šram i dr. F. Nikolić. Cijena tvrdo uvezanoj knjizi . . . . . Din 5.—
5. **Milenkove pjesme.** Spjevao i ilustrovao Milenko D. Gjurić. — Tvrdo vezano . . . . . Din 5.—

Druga izdanja dječjih i omladinskih knjiga.

Andersenove odabrane priče i pripovijetke. Prevod Milana Ogrizovića. Sa slikom pisca i bogatim ilustrativnim uresom Ljube Babića. . . . . Din 40.—

Beecher-Stowe H.: Čiča Tomina Koliba. Pripovijetka iz života Crnaca u Sjevernoj Americi prije ukinuća robijaštva. Preveo Dr. A. Schneider. Sa slikama Ljube Babića. . . . . Din 25.—

Grimmove Priče za djecu. Priredio Stjepan Širola. Sa 6 umjetničkih slika u bojama Line Crnčić-Virant. . . . . Din 30.—

Hauff Vilim: Priče sa Istoka. Preveo Julije Benešić. Sa slikama u boji od K. Šimuneka. . . . Din 40.—

Milaković Josip: Mali Čestitari. Lijepe čestitke za djecu u zvonkim stihovima. . . . . Din 6.—

Nazor Vladimir: Tri priče za djecu. Sa ilustracijama Ljube Babića. . . . . Din 25.—

Nazor Vladimir: Arkun. Pripovijest iz pravijeka Slavena. Uvez i prednji listovi po nacrtima Ljube Babića. . . . . , Din 25.—

Sieroszewski W.: Jang-Hun-Tsi. (Prekomorski Djavo). Pripovijest iz Kine. Preveo Stjepan Musulin. Sa slikama Stanislava Hudečka. . . . . Din 25.—

Truhelka Jagoda: Zlatni danci. Istina i priča. Slike iz dječijega svijeta. Sa ilustracijama od Line Crnčić-Virant. . . . . Din 40.—

Wilde Oskar: Mladi kralj i druge pripovijesti. S engleskog preveo Iso Velikanović. Ilustracijama uresio Ljubo Babi. . . . . Din 30.—

Domaće životinje i divlje zvijeri. 18 koloriranih slika sa hrvatskim stihovima. Vrlo zgodna slikovnica za malenu djecu. . . . . Din 12.—

U čarobnom carstvu priča. Prekrasna slikovnica sa fino koloriranim slikama. . . . . Din 50.—

Sve cijene razumiju se bez poštarine.

Narudžbe izvršuju se samo pouzećem ili uz unapred poslani novac koliko za knjige toliko i za poštarinu.

HRVATSKI ŠTAMPARSKI ZAVOD D. D.,
NAKLADNO ODJELENJE
ZAGREB, MAROVSKA ULICA 30.